

CHET TILINI O'RGATISHDA KOMPYUTER LINGVISTIKASINING AHAMIYATI

Kuchkarova Ruxshona

E-mail: ruxshona2024.04@icloud.com

O'zbekiston davlat Jahon tillari Universiteti talabasi

Supervisor: **Sharipova Dilnoza**

Annotatsiya Mazkur maqolada kompyuter lingvistikasining chet tillarini o'qitish metodikasiga integratsiyasi masalalari ko'rib chiqiladi. Unda korpus tahlili, tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) hamda sun'iy intellektga asoslangan platformalarning talabalar kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kompyuter lingvistikasi, korpus lingvistikasi, sun'iy intellekt, NLP, chet tili o'qitish, raqamli ta'lim.

Аннотация В данной статье рассматриваются вопросы интеграции компьютерной лингвистики в методику преподавания иностранных языков. Научно обосновывается роль корпусного анализа, обработки естественного языка и платформ на базе искусственного интеллекта в развитии когнитивных способностей студентов.

Ключевые слова: вычислительная лингвистика, корпусная лингвистика, искусственный интеллект, НЛП, преподавание иностранных языков, цифровое образование.

Abstract This article examines the integration of computational linguistics into foreign language teaching methodology. It provides a scientific basis for the role of corpus analysis, natural language processing (NLP), and AI-based platforms in developing students' cognitive abilities.

Keywords: computer linguistics, corpus linguistics, artificial intelligence, NLP, foreign language teaching, digital education.

Kirish Global raqamlashuv davrida til o'rganish jarayoni shunchaki lug'at yodlash va grammatik qoidalarni o'zlashtirishdan, texnologik modellashtirish darajasiga ko'tarildi. Kompyuter lingvistikasi — til va texnologiya chorrahasida joylashgan fan bo'lib, u chet tilini o'qitishda tub burilish yasadi. Avvallari til o'rganuvchi faqat o'qituvchi bergan manba bilan cheklangan bo'lsa, bugun u "katta ma'lumotlar" va aqlli algoritmlar yordamida o'z bilimini mustaqil shakllantirmoqda.

1. Tabiiy tilni qayta ishlash va interaktiv muloqot

Kompyuter lingvistikasining amaliy qismi bo'lgan NLP (Natural Language Processing) texnologiyalari talabaning yozma va og'zaki nutqini tahlil qilish imkonini beradi. Zamonaviy Chatbotlar va Virtual assistentlar (masalan, ChatGPT, Claude yoki maxsus til o'rgatuvchi botlar) talaba bilan 24/7 rejimida muloqot qila oladi. Sinxron aloqa talaba xato qilgan zahoti tizim uni tuzatadi va nima uchun xato ekanligini lingvistik qoidalar asosida tushuntirib berish imkonini yaratadi. Kontekstual tahlil esa NLP algoritmlari so'zlarning nafaqat lug'aviy ma'nosini, balki ularning pragmatik va stilistik yuklamasini ham e'tiborga olishni o'rgatadi (Jurafsky & Martin, 2023).

2. Korpus lingvistikasi va "Data-Driven Learning" (DDL)

Korpuslar — bu millionlab so'zlarni o'z ichiga olgan elektron matnlar jamlanmasidir (masalan, "British National Corpus" yoki "COCA"). Kompyuter

lingvistikasi talabalarga ushbu bazalardan foydalanib, “tadqiqotchi o‘quvchi” bo‘lish imkonini beradi.

Kollokatsiyalar: Talaba “do” va “make” fe‘llari qaysi so‘zlar bilan kelishini shunchaki yodlamaydi, balki korpus tahlili orqali ularning real hayotda qo‘llanilish chastotasini ko‘radi (Sinclair, 2004).

Konkordans jadvallari: Ma‘lum bir so‘zning gapning boshida, o‘rtasida yoki oxirida kelish tendensiyalarini matematik aniqlikda ko‘rish mumkin. Bu uslub o‘quvchida lingvistik instinktini shakllantiradi.

3. Adaptiv o‘qitish tizimlari (Intelligent Tutoring Systems - ITS)

Har bir insonning o‘zlashtirish tezligi turlicha. Kompyuter lingvistikasi modellari asosida qurilgan ITS tizimlari har bir foydalanuvchi uchun individual trayektoriya chizadi. Kompyuter lingvistikasi yordamida yaratilgan tizimlar talabaning “yaqin rivojlanish zonasi”ni aniq hisoblab chiqadi va unga haddan tashqari oson yoki o‘ta murakkab bo‘lmagan materialni taqdim etadi (Long, 2015).

Ushbu tizimlar:

- Talabaning kuchsiz tomonlarini (masalan, artikllar yoki zamonlar) aniqlaydi;
- O‘sha mavzular bo‘yicha ko‘proq kontent taklif qiladi;
- O‘zlashtirish darajasini dinamik grafiklarda aks ettiradi.

4. Avtomatik baholash va teskari aloqa (AES)

Automated Essay Scoring (AES) tizimlari insholarni baholashda subyektivlikni kamaytiradi. Kompyuter lingvistikasi modellari matnning bog‘liqligi, mantiqiyliigi va leksik rang-barangligini soniyalar ichida hisoblab chiqadi. Bu o‘qituvchilarga vaqtni tejash, talabalarga esa tezkor natija olish imkonini beradi.

Xulosa Kompyuter lingvistikasining chet tili o‘qitishdagi ahamiyati yil sayin ortib bormoqda. Kelajakda Neyrolingvistika va kompyuter texnologiyalari sintezi natijasida til o‘rganish jarayoni butunlay vizuallashgan va immersiv xarakterga ega bo‘ladi. Biroq, texnologiya qanchalik rivojlanmasin, u o‘qituvchi o‘rnini butunlay bosa olmaydi, balki uning qo‘lida kuchli va aniq vositaga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jurafsky, D., & Martin, J. H. (2023). “Speech and Language Processing: An Introduction to Natural Language Processing, Computational Linguistics, and Speech Recognition”. Stanford University.
2. Leech, G. (2011). “Principles of Pragmatics”. Routledge.
3. Long, M. H. (2015). “Second Language Acquisition and Task-Based Language Teaching”. Wiley-Blackwell.
4. Sinclair, J. (2004). “Trust the Text: Language, Corpus and Discourse”. Routledge.
5. Thornbury, S. (2016). “The New A-Z of ELT”. Macmillan Education.